

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародної торгівлі, митної справи
та фінансових технологій
Протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	всі
Спеціальність	всі
Освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
Освітня програма	всі

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник:
д.е.н., професор

підписано КЕП

Наталія ВНУКОВА

Завідувач кафедри
міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових
технологій

Вікторія ТИЩЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Розвиток ринків фінансових послуг вимагає дотримуватись міжнародних вимог у сфері фінансового моніторингу. Жорстка санкційна політика FATF несе певні ризики втрат від недотримання її рекомендацій. В умовах глобалізації економіки та інтеграції національних економік до світової спільноти виникає потреба у створенні ефективної контрольної-наглядової системи, здатної запобігти легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Саме з цією метою створюються різноманітні міжнародні організації, які застосовують відповідні санкції до тих країн, що допускають порушення у цій сфері, та внутрішньодержавні спеціально уповноважені органи з питань фінансового моніторингу, комплексні дії яких спрямовані на недопущення легалізації незаконно накопичених доходів та фінансування тероризму відповідно до внутрішнього законодавства країни. При цьому функціонування таких органів є неможливим без співпраці із первинними ланками системи фінансового моніторингу – суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Питання протидії фінансуванню тероризму суттєво актуалізувалось у період військової агресії проти України.

Метою вивчення даної навчальної дисципліни є послідовне формування у здобувачів системи теоретичних і практичних знань, переліку компетентностей з основ функціонування та розвитку системи фінансового моніторингу в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародні стандарти розвитку фінансового моніторингу» є:

- визначення сутності, етапів та типології легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом;

- ознайомлення із міжнародними нормами у сфері протидії легалізації злочинних доходів, фінансування тероризму і розповсюдження зброї масового знищення;

- вивчення сутності та видів фінансового моніторингу;

- ознайомлення із функціонуванням системи фінансового моніторингу в Україні, правами та обов'язками суб'єктів фінансового моніторингу;

- вивчення особливостей організації фінансового моніторингу різними суб'єктами первинного фінансового моніторингу;

- ознайомлення з рівнем відповідальності за порушення у сфері фінансового моніторингу.

Об'єктом навчальної дисципліни «Міжнародні стандарти розвитку фінансового моніторингу» є відносини з виконання вимог міжнародних стандартів з фінансового моніторингу при наданні фінансових послуг та забезпеченні діяльності спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Предмет дисципліни – теоретичні, методичні й прикладні аспекти формування та реалізації вимог міжнародних стандартів з фінансового моніторингу.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Вміти характеризувати загальні засади фінансового моніторингу	Здатність визначити складові фінансового моніторингу на міжнародному, державному і первинному рівнях
Формулювати пріоритетні складові структури фінансового моніторингу	Здатність узагальнювати наукові підходи до побудови системи фінансового моніторингу на міжнародному, державному та первинному рівнях
Обґрунтовувати інструменти застосування ризико-орієнтованого підходу	Здатність виконувати вимоги міжнародного регулювання із застосування ризико-орієнтованого підходу за міжнародними стандартами
Здійснювати належної перевірки суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами	Здатність до здійснення адміністративних, облікових та контрольно-перевірочних заходів клієнтів суб'єктів первинного фінансового моніторингу
Здійснювати використання типологій з фінансового моніторингу для визначення підозрілих операцій	Здатність до виконання міжнародних і державних регуляторних вимог до порогових та підозрілих фінансових операцій
Вміти розробляти заходи із запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму	Здатність запобігати та протидіяти схемам відмивання коштів та фінансування тероризму за діючими міжнародними стандартами та національним законодавством

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Супранаціональний та національний рівень організації фінансового моніторингу

Тема 1. Еволюційний аспект проблеми боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму на міжнародному та національному рівнях

Еволюція формування антилегалізаційної системи. Поняття та джерела походження «брудних» доходів. Сутність поняття «відмивання» коштів та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Необхідність міжнародної співпраці для боротьби з легалізацією доходів, здобутих у злочинний спосіб, та фінансуванням тероризму. Санкційний список FATF щодо невідповідності виконання вимог міжнародних стандартів.

Етапи розвитку системи протидії легалізації доходів, одержаних

злочинним шляхом, фінансуванню тероризму в Україні.

Міжнародні організації в сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму: FATF, Євразійська група, MONEYVAL, Егмонтська група, ООН, МВФ, Базельський комітет, Вольфсберзька група, Інтерпол та ін..

Тема 2. Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму

Міжнародні стандарти FATF (2012). Структура стандартів. Порядок внесення змін. Рівень відповідності системи фінансового моніторингу України вимогам стандартів. Варшавська Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму.

Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Палермська Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Мадридська Конвенція ООН проти корупції. Страсбурзька Конвенція Ради Європи ETS №141 про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом. Резолюції Ради Безпеки ООН.

Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму. Документи Базельського комітету з банківського нагляду, Егмонтської групи. Вольфсберзькі принципи.

Тема 3. Типології легалізації коштів та майна, отриманих злочинним шляхом

Найбільш поширені моделі відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Перелік розроблених Держфінмоніторингом типологій.

Сучасні світові типології легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Приклади міжнародних організацій.

Загальні вітчизняні тенденції легалізації злочинних коштів: типології легалізації коштів та майна, отриманих злочинним шляхом через банківські і небанківські фінансові установи, ринок нерухомого майна, шляхом зняття готівки та ін. Вимоги щодо використання визначених типологій у практичній діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Тема 4. Розвиток ризик-орієнтованої системи антилегалізаційного фінансового моніторингу України на основі міжнародних стандартів

Ризик орієнтований підхід (РОП) як перший серед рекомендацій міжнародних стандартів. Особливості функціонування системи фінансового моніторингу в Україні на засадах РОП. Законодавство у сфері фінансового моніторингу з урахуванням РОП. Ризик орієнтований підхід у вимогах до суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Критерії ризику. Оцінка, переоцінка виявлення і управління ризиками. Поняття та види фінансового моніторингу. Характеристика порогових фінансових операцій. Ознаки підозрілих фінансових операцій. Національна оцінка ризиків відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Секторальні ризики.

Змістовий модуль 2 Впровадження міжнародних стандартів на первинному рівні організації фінансового моніторингу

Тема 5. Завдання, права та обов'язки суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу

Дворівнева система та суб'єкти фінансового моніторингу. Суб'єкти державного фінансового моніторингу та їх повноваження. Завдання та повноваження Міністерства фінансів України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Місце Держфінмоніторингу в системі центральних органів виконавчої влади України. Основні завдання Держфінмоніторингу. Взаємодія Держфінмоніторингу з різними органами та організаціями в сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення на національному та міжнародному рівнях..

Види суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Обов'язки та права суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Тема 6. Організація фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу на основі міжнародних стандартів

Загальні вимоги до організації фінансового моніторингу. Порядок взяття на облік суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, його права та обов'язки. Встановлення правил проведення фінансового моніторингу. Програма здійснення фінансового моніторингу.

Вимоги до ідентифікації осіб, що здійснюють фінансові операції або забезпечують їх здійснення. Порядок вивчення клієнтів.

Порядок виявлення та реєстрації фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Порядок надання Держфінмоніторингу України інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу банківськими і небанківськими фінансовими установами. Порядок виправлення помилок в інформації про фінансову операцію.

Порядок виявлення, зупинення та надання інформації про фінансову операцію, учасником якої є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності з урахуванням РОП.

Особливості здійснення фінансового моніторингу у банках, небанківських фінансових установах.

Тема 7. Особливості організації фінансового моніторингу спеціально визначеними нефінансовими суб'єктами первинного фінансового моніторингу

Заходи, що здійснюються спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу в сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення.

Особливості здійснення фінансового моніторингу суб'єктами, що надають аудиторські послуги суб'єктами підприємницької діяльності, які надають

посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна, Особливості здійснення фінансового моніторингу нотаріусами, адвокатами, суб'єктами господарювання, що надають юридичні послуги. Особливості організації фінансового моніторингу іншими спеціально визначеними нефінансовими суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Тема 8. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, фінансуванню тероризму

Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення в системі фінансового моніторингу. Кримінальна відповідальність за фінансування тероризму. Кримінальна, адміністративна та цивільно-правова відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Статистична оцінка рівня порушень у фінансовій сфері за даним за даними НБУ.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та/або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	Світовий досвід та еволюція застосування міжнародних стандартів у різних країнах і Україні
Тема 2. Завдання 2.	Визначення відповідності виконання міжнародних стандартів в Україні та інших країнах
Тема 3. Завдання 3.	Визначення типологій Держфінмоніторингу з різних напрямів протидії ВК/ФТ
Тема 4. Завдання 4	Розгляд Національних оцінок ризиків, провадження РОП для організації системи фінансового моніторингу
Тема 5. Завдання 5.	Визначення завдань, прав та обов'язків суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, аналіз веб-сайтів органів державного фінансового моніторингу
Тема 6. Завдання 6	Вимоги до ідентифікації осіб, що здійснюють фінансові операції або забезпечують їх здійснення. Належна перевірка клієнтів. Порядок визначення ризику клієнтів.
Тема 7. Завдання 7	Особливості здійснення фінансового моніторингу спеціально визначеними суб'єктами (ВНУП). Приклади особливостей діяльності у сфері фінансового моніторингу аудиторів та нотаріусів.
Тема 8. Завдання 8	Відповідальність керівників і співробітників суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Санкційні політики. Приклади заходів впливу НБУ з фінансового моніторингу.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 8	Вивчення лекційного матеріалу, міжнародних стандартів, законодавчих та нормативно-правових актів, досвіду країн з ПВК/ФТ
Тема 1-8	Підготовка до практичних занять
Тема 2, 6	Виконання домашніх завдань
Тема 2, 5, 7, 8	Підготовка до контрольних робіт
Тема 7	Виконання творчого завдання
Тема 4	Виконання компетентнісно-орієнтованого завдання

Кількість годин лекційних, практичних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітньо-наукового процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Презентаційні лекції (Тема 1 – 8), елементи проблемного навчання лекція (Тема 3,4, 10);

Наочні інтерактивні демонстрації прикладів (Тема 1-8)). Практичні (практична робота (Тема 1-8)).

Консультування щодо підготовки до публікації результатів дослідження у спорідненості навчальної дисципліни і дисертаційного дослідження (Тема за вибором).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: домашні завдання (30 балів), творчі завдання (25

балів), компетентнісно-орієнтовані завдання (25 балів), письмові контрольні роботи (20 балів).

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Внукова Н., Плескун І., Сокол С., Ягольницький О. Оцінка діяльності банків з контролю ризиків клієнтів у системі фінансового моніторингу // Облік і фінанси. 2021. Випуск 2. С.44-50. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25930>

2. Внукова Н. М. Фінансовий моніторинг сектору бухгалтерських послуг за міжнародними стандартами: новий виклик для професії бухгалтера / Н.М. Внукова, С. Остапчук // Облік і фінанси. - 2023. - №1. - С. 17-25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29231>

3. Рекомендації FATF. міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20November%202023%20%E2%80%93updated.pdf

4. Сучасні економіко-правові ризик-орієнтовані засоби регулювання розвитку ринку фінансових послуг : монографія / За ред. Н. М. Внукової, С. В. Глібка. – Харків : НДІПрЗІР НАПрНУ, 2020. – 304 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24236>

6. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. / кол. уклад. за заг. ред. Е.О. Юрія. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. – 296 с.

Додаткова

7. Внукова Н. М. Вимоги міжнародних стандартів з фінансового моніторингу до транскордонних платежів. *Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої «Дням Ракоці» Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, 26-27 березня 2024 р. : тези допов. - Берегове: ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, 2024. - С. 268-271. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32206>

8. Внукова Н. М. Заходи впливу НБУ з фінансового моніторингу в економіко-правовому забезпеченні безпеки цифрової економіки / Н. М. Внукова // Економічна безпека держави в контексті національних інтересів : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., 23 квіт. 2021 р. : тези допов. – Харків : ХНУВС, 2021.– С. 55-57.

9. Внукова Н. М. Дотримання міжнародних стандартів фінансового моніторингу під час воєнного стану. Актуальні питання фінансової безпеки : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 27 берез. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 45-48.
<http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29342/1/Vnukova.pdf>
10. Внукова Н. М. Зміни фінансового моніторингу за міжнародними стандартами в особливий період / Н. М. Внукова // Сталій розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 09 черв. 2022 р.: тези допов. – Полтава : Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, – 2022. С.245. <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27503>
11. Вплив державного регулювання на розвиток ризик-орієнтованої системи фінансового моніторингу України / В. С. Пономаренко, Н. М. Внукова, О. М. Колодізєв, С. А. Ачкасова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2019. – № 2 (29). – С. 419-429. <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25093>
12. Грицишен, Д., Грабчук, І., Босян, А. Методологія оцінювання відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем фінансового моніторингу. *Society and Security*, 2023. (1(1), 140–155. [https://doi.org/10.26642/sas-2023-1\(1\)-140-155](https://doi.org/10.26642/sas-2023-1(1)-140-155)
13. Andriichenko Zh.O. Risk-based approach in the regulation of supervisory authorities in Ukraine / Zh.O. Andriichenko, I. M. Chmutova, N. M. Vnukova // Contemporary issues of sustainable development. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. – P. 8–17.
14. Vnukova N. Financial monitoring of payment card transactions / N. Vnukova, V. Avanesian // Law and Innovations. – 2022. – № 4 (40). – С. 57-68. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28584>

Інформаційні ресурси

15. Звіти про проведення національної оцінки ризиків [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html>
16. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. – Режим доступу : [http:// https://fiu.gov.ua](http://https://fiu.gov.ua).
17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.
18. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing [Electronic resource]. – Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>.
19. Suspicious Activity Report Review [Electronic resource]. – Access mode : www.fbi.gov/.